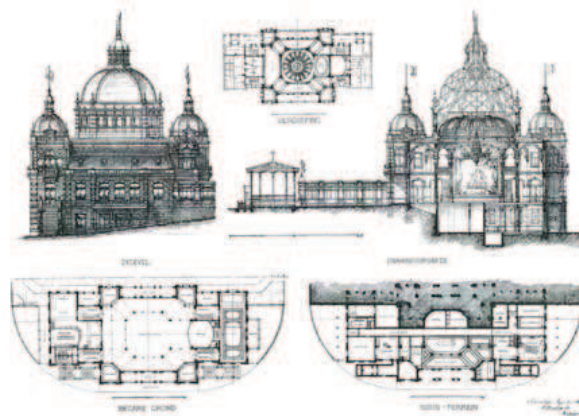

Prentenboek van een v

Architect Herman Wesstra Jr. (1843-1911) schetste aan het einde van de negentiende eeuw, samen met vakgenoten als Schadee en Van Liefland, het beeld van het nieuwe Den Haag. Hij ontwierp sprookjesachtige gebouwen die uitgroeiden tot iconen van de stad. Theater Scala, Café-Restaurant Seinpost en de Haagsche Dierentuin zijn de bekendste voorbeelden. Gebouwen die veel gemeen hebben: ze waren mooi, geliefd en zijn gesloopt.

Door Casper Postmaa

Doorsnede van Café-Restaurant Seinpost.

Het moeten mooie jaren zijn geweest, die laatste decennia van Den Haag in de negentiende eeuw. Waar elders in Europa het fin de siècle werd gekoppeld aan decadentie en ondergangsgedoe, gebeurde in 's-Gravenhage het tegenovergestelde. Vol schwing gaf de stad zich over aan de nieuwe tijd en zijn moderne verworvenheden. Het geld stroomde binnen uit Indië, en Scheveningen was als opkomende badplaats voor de rijken ook al een goudader.

Demografisch waren de gevolgen groot, ook dankzij de toegenomen industriële werkgelegenheid. In een tijdsbestek van dertig jaar verdubbelde de bevolking naar 200.000 zielen. Voor arbeiders verrees de Schilderswijk en de rijken vlijden zich richting Scheveningen in het duinzand waar decoratieve villa's verrezen aan nieuw aangelegde lanen als de Nieuwe Parklaan en de Van Lennepweg. Het was een tijdperk van welvaart, ontspanning en vertier. Niet voor niets was Den Haag dé stad waar de gegoede klasse in walstempo door het leven ging.

Om al die mensen aan huizen, theaters en horecagelegenheden te helpen kwam een imposante bouwstroom op gang die de luxestatus van de Hofstad bevestigde. En ineens ging alles opwindend snel; de bouwers zaten zelf in de gemeenteraad, dus stuitten nieuwe plannen op weinig verzet. Den Haag kreeg gestalte in een stijl die teruggreep op het verleden, al is het begrip stijl in dit verband misleidend, want eigenlijk mocht alles, mits het maar bijdroeg aan het cachet van stad en opdrachtgever.

Het is nauwelijks voor te stellen dat een land dat zich een halve eeuw later massaal bekeerde tot een dogmatisch modernisme, toen nog in de ban was van de meest sprookjesachtige opsmuk die denkbaar was. Een meester in die stijl was de, uit Friesland afkomstige, Haagse architect Herman Wesstra Jr. Als geen ander wist hij zijn bouwwerken de mysterieuze, feeëriek sfeer mee te geven die in de jaren voor de eeuwwisseling en vogue was. Bovendien was zijn productie enorm.

Hij ontwierp een onafzienbare reeks villa's en utilitaire gebouwen waarin hij directe verwijzingen naar andere culturen – Indië en de islam – niet schuwde. Zijn belangrijkste werken bleken achteraf ook de belangrijkste en geliefdste gebouwen van de stad. Alle reden, zou je zeggen, om het oeuvre van deze bouwmeester in ere te houden. Niet dus.

Onthutsend

Publicist Peter van Dam schetst in zijn aan Wesstra gewijde monografie 'Dien deftige stijl die imponeert' een beeld dat bewondering oproept en tegelijkertijd onthutsend is. Indrukwekkend vanwege de hoeveelheid, de hoge kwaliteit en de verscheidenheid van Wesstra's werk, schokkend omdat

het gros van zijn bakstenen tempels de 21ste eeuw niet hebben gehaald.

Met name de Haagse bestuurders uit de jaren vijftig, zestig en zeventig hebben toegestaan dat enkele iconen van de stad, die tegenwoordig zeker het predicaat rijksmonument zouden krijgen, werden gesloopt ten faveure van onbeduidende nieuwbouw. Een

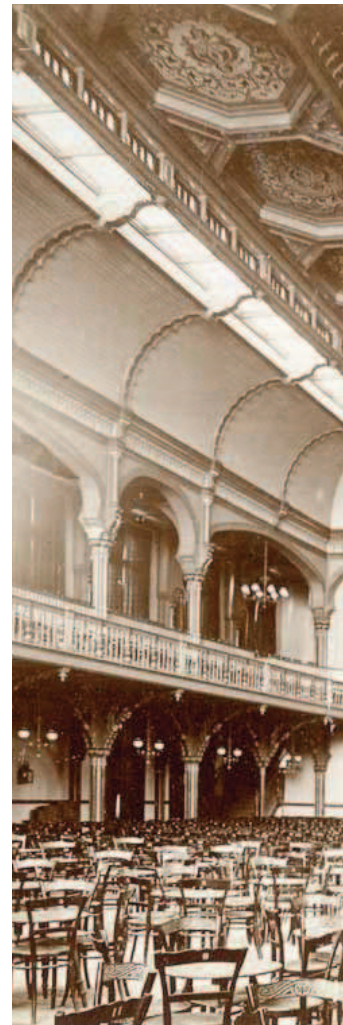
'Seinpost was het mooiste zandkasteel aan de kust, een sprookje op zich'

schrijnend voorbeeld is Café-Restaurant Seinpost, in 1976 gesloopt door een dubieuze projectontwikkelaar die er een appartementencomplex neerzette.

Seinpost – in minder dan een half jaar gebouwd! – was een toonbeeld van wat later fin de siècle-architectuur werd genoemd. Met zijn weelderige versieringen, bekroond door Moorse koepels, was Seinpost het mooiste zandkasteel aan de kust. Een sprookje op zich. Door de ligging op het duin kon het paviljoen zich aan de voorzijde sierlijk, slechts één etage hoog, presenteren, terwijl het gebouw aan de landzijde tot aan de straat doorliep waardoor er ruimte was voor een extra verdieping. Later opende bioscoop Seinpost daar zijn deuren. Het café-restaurant mocht dan een geliefd onderdeel van het stadsbeeld zijn, commercieel was het geen succes. Dat de voetbalselectie van Holland Sport hier geregeld na de training, onder de hoede van coach Cor van der Hart, een borrel kwam halen, was niet voldoende om Seinpost te redden. Het ging tegen de grond om plaats te maken voor een vrieskist van architect Cees Dam.

Een nog groter trauma, vergelijkbaar met de brand en afbraak van het Paleis van Volksvlijt in Amsterdam, was de sloop in 1968 van het Dierentuin-gebouw aan de Benoordenhoutseweg (tegenwoordig Zuid-Hollandlaan). Het was de eerste keer dat de Haagse bevolking het gemeentebestuur massaal oproep een gebouw te sparen. Vergeefs, in de jaren zestig was architectonische schoonheid een onderpand van weinig waarde.

Wesstra ontwierp het gebouw, dat al snel de bijnaam het Moors Paleis kreeg, in 1893 als concertgebouw voor het Zoölogisch Botanisch Genootschap. Wesstra was zelf lid en aandeelhouder van het Genootschap en vond gehoor voor zijn voorstel om de concertzaal voor niets te ontwerpen. Zijn vakgenoten reageerden woedend op deze geste, maar konden de uitvoering niet voorkomen. Het resultaat was schitterend, Wesstra gebruikte zijn hele palet van buitenissige stijlmidelen om zijn oosterse paleis te creëren.

De grote zaal van de Haagsche Dierentuin.

Het uit 1881 daterende Panoramagebouw aan de Bezuidenhoutseweg.

Villa Pauline, circa 1900, in de Scheveningse Bosjes.

werdwenen stad

Foto's uit besproken boek

De rijk gedecoreerde zaal bood plaats aan 2.500 mensen, daarnaast waren er nog salons, buffetten, rookzalen en een kegelbaan.

De zaal van de Dierentuin zou een centrale plaats gaan innemen in de geschiedenis van de stad. Vrijwel iedere Hagenaar die het gebouw had meege-

'Je zou het resultaat van Wesstra's loopbaan met twee woorden kunnen typeren: virtuositeit en sloop'

maakt, was er wel eens geweest, want het was een soort overdekt marktplein. Alles gebeurde er: concerten, politieke manifestaties, bijeenkomsten van stakers, bokswedstrijden, de presentatie van een nieuw automodel, het Thorbecke Lyceum vierde er zijn eeuwfeest en de Pasar Malam had voor het eerst plaats onder de koepel van Wesstra. Het is jammer dat Van Dam geen aandacht heeft besteed aan dit soort sociale geschiedenis van Wesstra's gebouwen, want wie krijgt er na dit omvangrijke werk een tweede kans om zo uitgebreid over hem te schrijven?

Dierentuin

Het verval van de Dierentuin zette in tijdens de Tweede Wereldoorlog, de Duitsers braken het grootste deel van de Haagsche Dierentuin af, de concertzaal bleef staan, maar van de behuizing voor de dieren bleef weinig over. Na de oorlog waren er nog een kooi met apen, twee beren en wat papegaaien. De grote zaal bleef open, maar aan onderhoud werd geen cent meer besteed. In 1968 was het gedaan, het sombere monotone provinciehuis viel als een inktzwarte schaduw over de herinnering aan een van de kleurrijkste plekken van de stad. En eigenlijk is die beeldspraak van toe-

passing op vrijwel het gehele oeuvre van Wesstra, op grote en kleine bouwwerken. In 1886 sneuvelde het slechts vijf jaar oude Panoramagebouw aan de Bezuidenhoutseweg. Een zakelijke onderneming om enorme doeken à la het Panorama Mesdag te exploiteren. Meestal hadden de schilderingen betrekking op veldslagen en dergelijke spectaculaire taferelen, maar Den Haag liep er niet warm voor en ook dit decor uit een sprookje van Duizenden-één-nacht werd omgehaald.

Wat het resultaat van sloop en nieuwbouw was, is pijnlijk zichtbaar op het Bankplein. Te midden van statige herenhuizen van Wesstra staat daar sinds 1982 een fontein die doet vermoeden dat Gemeentewerken is gewicht voor een goedkope aanbidding van een tuincentrum. Wesstra deed het in 1881 namens projectontwikkelaar Duinweide geheel anders. Hij ontwierp een grote, monumentale fontein als een hoog opgestapelde bruidstaart, met meer dan levensgrote menselijke figuren die de bekkens dragen. In 1922 werd de fontein afgebroken en verkocht als schroot.

Je zou het resultaat van Wesstra's loopbaan met twee woorden kunnen typeren: virtuositeit en sloop. Telkens weer sloop. De stad is bijzonder slordig omgesprongen met die prachtige erfenis die de architect naliet. Huidige bestuurders van de stad kunnen hun handen wassen in onschuld, want de sloophamer werd door verre voorgangers gehanteerd. Of toch niet? Pagina 53 helpt je uit de droom: 'Herenhuis aan de Stationsweg 74. In 1881 gebouwd in opdracht van Theodorus Henricus Pourchez. Dit herenhuis staat thans op de nominatie om te worden gesloopt', meldt de tekst. Dus nog steeds. Peter van Dam schreef een zeer grondig, zorgvuldig gedocumenteerd en fraai uitgevoerd boek over het werk van Herman Wesstra Jr. Een mooi, maar ook pijnlijk document.

'Dien deftige stijl die imponeert'
Architect Herman Wesstra Jr. (1843-1911) en zijn creaties. Auteur: Peter van Dam
Uitgever: De Nieuwe Haagsche Prijs: € 29,95
ISBN: 978-94-91168-56-7

Café-Restaurant Seinpost is in 1976 gesloopt.

De door Wesstra ontworpen fontein op het Bankplein.